

Waarom Urgenda de klimaatzaak kan winnen

Als de overheid onvoldoende doet, móet de rechter dan niet ingrijpen?

JOOP BOUMA, REDACTIE
DUURZAAMHEID & NATUUR

Voor de rechtbank in Den Haag staan vandaag actieorganisatie Urgenda en de staat tegenover elkaar in een voor Nederlandse begrippen zeer bijzondere rechtszaak. Urgenda wil dat de rechter Nederland, in het belang van toekomstige generaties, dwingt tot een veel effectiever klimaatbeleid.

De staat beroept zich op de scheiding van de machten: niet de rechter gaat over het klimaatbeleid, maar regering en parlement. Politieke beslissingen horen niet in de rechtbank thuis. Maar, als falend beleid een samenleving kan ontwrichten en de overheid onvoldoende doet om tijdig het tij te keren, móet de rechter dan niet ingrijpen?

Wat verwijt Urgenda de staat?

Urgenda stelt dat de staat de urgentie van het klimaatprobleem weliswaar erkent, maar veel te weinig doet om de gevaarlijke klimaatverandering tegen te gaan. Als er nu niet hard wordt ingegrepen tegen de gestage temperatuurstijging van de aarde, zijn we straks te laat. Dan is de ramp niet te overzien. Nederland moet, aldus Urgenda, voor 2020 de uitstoot van het broeikasgas CO₂ drastisch verminderen, veel meer dan binnen de EU is afgesproken.

Namens wie treedt Urgenda op?

Namens een grote groep mede-eisers - vooral bezorgde burgers - maar eigenlijk vooral voor toekomstige generaties. Dat is het bijzondere aan deze zaak. Urgenda stelt dat áls de staat geen effectief klimaatbeleid voert, volgende generaties worden opgescheept met een vervuilde, ontwrichte en onveilige wereld. Volgende generaties zijn, aldus Urgenda,

afhankelijk van beslissingen die nu worden genomen of juist nagelaten. Maar de vraag is of de Nederlandse rechter kan en wil beslissen over een onderwerp waarover nog wetenschappelijke discussie is.

Zijn er voorbeelden van beslissingen in vergelijkbare zaken?

In het Nederlands Juristenblad (NJB) van juni 2014 beschreef de juriste Femke Wijdekop (Instituut voor Milieu Veiligheid, Den Haag) een vergelijkbaar geval in de Filippijnen. In deze zaak eiste een groep kinderen dat er gestopt zou worden met de vernietiging van het regenwoud. Grootschalige houtkap botste met het recht op een evenwichtige en gezonde leefomgeving, van hen en van toekomstige generaties, zo stelden de kinderen. De hoogste rechter op de Filippijnen gaf ze gelijk.

Wijdekop noemde in het NJB ook een voorbeeld waarbij in Nederland de rechter oordeelde dat een milieuorganisatie mag opkomen voor de belangen van toekomstige generaties. In 2001 bepaalde de rechtbank in Den Haag dat Greenpeace namens toekomstige generaties tegen de staat mocht procederen over het tempo van de aardgaswinning in Nederland. Greenpeace beriep zich er op dat inwoners van Nederland ook na 2030 in hun energiebehoefte moeten kunnen voorzien. Urgenda doet in de klimaatzaak in feite hetzelfde: als er nu niet wordt ingegrepen, zitten onze nakomelingen met de ellende.

De hoogste rechter in Nederland is doorgaans geneigd overheden veel beleidsvrijheid te gunnen. Hoe groot is de kans dat de rechtbank in Den Haag zich gaat mengen in een politieke kwestie?

Daar zijn activistische rechters voor nodig, zei Jaap Spier, advocaat-generaal bij de Hoge Raad, afgelopen week in Trouw. Spier

schreef samen met een tiental buitenlandse juristen een soort handleiding voor rechters om in klimaatzaken tot een oordeel te komen.

Activisme is niet zo ongewoon onder rechters. In het juristenblad stelden twee onderzoekers van de Universiteit Utrecht vorig jaar dat rechters in Nederland in sommige zaken over aansprakelijkheidskwesties heel ver zijn gegaan, met name om slachtoffers tegemoet te komen. Ze rekten de grenzen van verjaring op, of stelden minder hoge eisen aan de plicht om oorzaak en gevolg aan te tonen.

Maar er zijn ook kansen gemist: als er al in 1965 - toen bekend werd dat asbest zeer schadelijk is voor de gezondheid - een verbod was gekomen in plaats van in 1993, toen een verbod op beroepsmatig gebruik van kracht werd, had dat alleen in Nederland al 34.000 slachtoffers en honderden miljarden euro's aan schade geschied, aldus de Utrechtse onderzoekers.

Zij voorspellen dat Nederlandse rechters in de nabije toekomst veel vaker om een oordeel zal worden gevraagd over kwesties die toekomstige generaties raken.